

УДК 338.484.2

ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

КАМПОВ Н.С., КАСИНЕЦЬ О.В., МЕДВІДЬ Л.І.
Мукачівський державний університет

В статті розглянуто актуальні питання туристично-рекреаційного природокористування, проаналізовано еколого-економічні та соціально-економічні показники ефективності розвитку територіально-рекреаційної системи, визначено механізми платного природокористування на прикладі цінової політики відвідування та послуг НПП «Синевир».

Ключові слова: природокористування, туристично-рекреаційне природокористування, природоохоронні території, економічна оцінка рекреаційних ресурсів, платне природокористування, різнорежимне туристично-рекреаційне використання території.

Темпи розвитку туристично-рекреаційної сфери прямо залежать від специфіки та особливостей рекреаційного природокористування. Природні ресурси є складовими цілісних екосистем, що особливо піддаються антропогенному впливу у процесі їх освоєння та використання. В результаті цього відбувається все більш відчутне забруднення атмосфери, ґрунту, водних ресурсів, завдається шкода рослинному і тваринному світу, погіршується гідрогеологічна ситуація. Природне середовище піддається такому інтенсивному забрудненню і антропогенним навантаженням, які вже привели до зміни якості рекреаційно-лікувальних ресурсів і можуть привести до їх повної деградації. В умовах, що створилися, цінні рекреаційні властивості території можуть втратити своє значення. Саме це визначає актуальність формування належного регуляторного середовища, яке б забезпечувало відповідність обсягів використання рекреаційних природних благ можливостям їх відновлення, а також створювало умови для отримання суспільно корисного ефекту від його освоєння.

Створюючи оптимальний режим використання рекреаційних ресурсів та навколишнього природного середовища необхідно сформувані ефективні організаційно-економічні і фінансові доктрини цілеспрямованого впливу на природокористувачів, заздалегідь визначивши завдання та орієнтири такого впливу. Експлуатація природних ресурсів при здійсненні рекреаційної діяльності зумовлює необхідність застосування до неї загальноприйнятих методик економічного регулювання, враховуючи особливості та специфіку рекреаційного господарювання. При цьому під економічним регулюванням треба розуміти сукупність важелів, стимулів та інструментів, які будучи вагомими важелями цілісних економічних механізмів впливатимуть на суб'єктів туристично-рекреаційної діяльності.

Тематика дослідження є актуальною та важливою, адже стосується проблем економічного регулювання процесів збалансованого рекреаційного природокористування, що потребує вжиття необхідних заходів у межах створення та реалізації системи дій правового, управлінського, адміністративного та економічного характеру. Такі дії повинні бути спрямовані на оптимізацію процесів рекреаційного та господарського освоєння природних ресурсів з метою досягнення збалансованого розвитку рекреаційних територій.

Об'єкти та методи дослідження.

Для проведення дослідження нами було вивчено методи та методологічні підходи для вирішення поставленого завдання до об'єкту дослідження.

Об'єктом дослідження даної публікації є платне природокористування як один із механізмів забезпечення раціонального природокористування, а предметом дослідження НПП «Синевир».

Дослідження ґрунтується на використанні основних положень системного підходу, структурно-логічного аналізу, методу порівняльного аналізу.

В умовах загострення правових, адміністративних, екологічних та економічних суперечностей, поширення тенденцій екстенсивного розвитку економіки проблема раціонального природокористування завжди була у центрі уваги науковців. Вона стала предметом дослідження в роботах В. Булавко, В. Жученко, В. Калитюк, К. Ткаченко, Л. Богуш, Л. Черчик, М. Долішнього, М. Нудельмана, Н. Фоменко, О. Бейдик, О. Спориш, Я. Дідик. Формуванню економічних стратегій сталого розвитку територій приділяється велика увага в наукових працях Б. Матолич, В. Гетьмана, В. Євдокименко, В. Полюга, І. Колодійчука, М. Габрель, М. Копач, О. Гулич, П. Грицишин, П. Доброї, С. Генсірук та інших.

Однак попри високий інтерес фахівців до проблем рекреаційного природокористування в цілому сьогодні не вирішеною залишається низка питань, що стосуються досягнення адекватності процесів господарського освоєння рекреаційних ресурсів навколишнього природного середовища їхнім економічним і вартісним характеристикам. Тобто йдеться про необхідність створення своєрідного балансу між еколого-економічним потенціалом природних екосистем рекреаційного спрямування та результатами їхнього використання у контексті досягнення якісного суспільного ефекту. Нерозв'язаність вказаних проблем визначила мету й основні завдання дослідження.

Постановка задачі. Основними завданнями дослідження є розробка організаційно-економічного механізму впливу на природокористувачів з метою досягнення ефективного природокористування.

Результати та їх обговорення. Рекреаційне природокористування є складовою частиною загальної системи природокористування, яка заснована на врахуванні соціально-економічних та екологічних законів. Створення оптимального режиму використання ресурсів навколишнього природного середовища вимагає формування та реалізацію ефективних організаційно-економічних і фінансових доктрин цілеспрямованого впливу на природокористувачів з метою досягнення заздалегідь визначених завдань та орієнтирів.

Управління виробничими впливами на природні комплекси й рекреаційні ресурси передбачає вдосконалення та впровадження сучасних безвідходних технологій, оцінку та охорону природних рекреаційних ресурсів, раціональне територіальне планування, впровадження системи реального платного природокористування.

Рекреаційне природокористування має три основні функції (рис. 1.1).

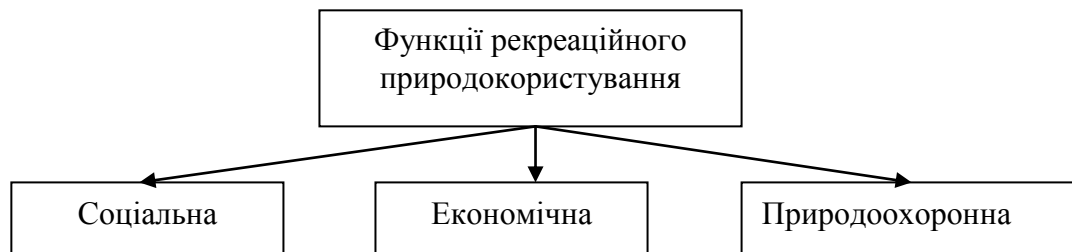

Рис. 1.1 Функції рекреаційного природокористування

Соціальна функція рекреаційного природокористування - це задоволення специфічних потреб населення у відпочинку, оздоровленні, спілкуванні з природою, що сприяє зміцненню фізичного і розумового здоров'я суспільства.

Економічна функція полягає, головним чином, у відновленні робочої сили. Завдяки рекреації підвищується працездатність, збільшується фонд робочого часу, що сприяє зростанню продуктивності праці. До економічної функції належать також розширення сфери застосування праці та прискорений розвиток соціальної й виробничої інфраструктури на територіях інтенсивного рекреаційного природокористування.

Результат рекреаційного використання природних ресурсів – оздоровчий ефект, що виявляється в підвищенні працездатності, зниженні захворюваності, смертності, інших соціальних показниках, тобто якщо в сільськогосподарському і інших видах використання ресурсів ми отримуємо економічний ефект безпосередньо у сфері їх застосування, то в рекреаційному використанні соціальний ефект перетворюється на економічний в інших сферах (досягнуте підвищення працездатності збільшує продуктивність праці, скорочується час хвороб, знижуються витрати охорони здоров'я і ін.). Складність збору інформації, пов'язана з віддаленістю результатів оздоровлення від місця його отримання (як у часі, так і територіально), відсутність чітких методик визначення економічного ефекту від оздоровлення не дозволяють достовірно визначити економічну ефективність природних ресурсів в рекреаційному використанні.

Для економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів необхідно розробити оціночні показники соціальної цінності, що відображають можливості ресурсів задовольняти потреби населення в санаторно-курортному лікуванні, відпочинку і туризмі, соціально-економічний ефект рекреаційного природокористування, а також ефективність освоєння природних ресурсів в різних сферах використання. Останнє має важливе значення для вибору оптимального варіанту природокористування.

Природоохоронна функція полягає в попередженні деградації природних рекреаційних комплексів під впливом антропогенної діяльності, в тому числі й рекреаційної.

Серед механізмів охорони оточуючого середовища важливе місце належить планово-економічному, який передбачає вибір оптимального варіанту з усіх можливих варіантів багатоцільового природокористування та механізму платного природокористування, в основі якого лежить принцип компенсування втрат при природокористуванні (Рис. 1.2.).

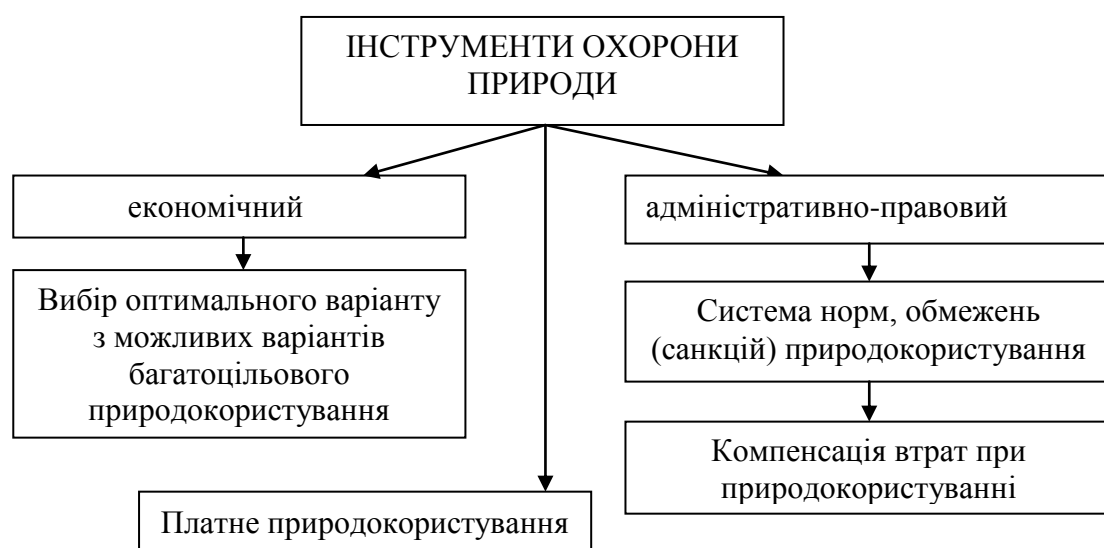

Рис. 1.2 Механізми охорони природи

Проблемою їх використання залишається відсутність надійних вартісних оцінок природних ресурсів, особливо тих, що використовуються для нематеріального, зокрема й рекреаційного природокористування.

Оцінка території для організації рекреаційної діяльності є комплексною, що впливає з множини чинників, що детермінують ступінь придатності природних комплексів для певного виду освоєння, й інтегральною за змістом, оскільки повинна враховувати сукупність вимог двох суб'єктів рекреаційного природокористування – рекреантів й рекреаторів (організаторів відпочинку).

Процедура оцінки передбачає вирішення двох блоків завдань – визначення психофізіологічної (тобто сприятливості для самої функції відпочинку) і технологічної (сприятливості для освоєння території) комфортності природних комплексів та їх стійкості до рекреаційних впливів. При вирішенні першого блоку завдань виникають труднощі з визначенням «внеску» кожного з природних чинників у створенні комфортності.

Економіко-рекреаційна оцінка території інтегральна, охоплює систему оцінок: залежно від мети: загальна – стосується всіх можливих видів рекреаційного освоєння; спеціальна – належить окремому виду рекреаційної діяльності [1]. Результати економічної оцінки природних ресурсів можуть бути використані як базові рівні еколого-економічних і соціально-економічних показників ефективності розвитку територіально-організаційної системи. Ці показники розглядаються як наслідок:

- системного аналізу результативності функціонування різноманітних видів рекреаційних об'єктів (санаторно-курортне лікування, відпочинок і туризм) та об'єктивної соціально-економічної оцінки рівня ефективності використання різних за якістю природних ресурсів;

- створення різноманітних сценаріїв і вибір оптимальних варіантів освоєння лісових, земельних площ для розміщення виробництві об'єктів невиробничої сфери, у тому числі рекреаційних зон;

- удосконалення механізму інвестицій для визначення шляхів і напрямків найдоцільнішого комплексного використання ресурсів за цільовим призначенням [2].

Складність оціночних робіт зумовлюється особливістю рекреаційного природокористування. Рекреаційна діяльність пов'язана з використанням кількох природних чинників. Так, для облаштування гірськолижного курорту важливо не лише оцінити орографічні ресурси території, але й кліматичні. Цінними є дослідження рекреаційних властивостей природних комплексів, інформація про можливості розміщення різнотипових інженерних споруд та ефективність функціонування туристичних об'єктів. Тому правомірніше говорити про економіко-рекреаційну оцінку території [3].

Аналізуючи питання ефективної організації рекреаційного господарства, слід зазначити, що необхідність оцінки території породжується проблемою вибору оптимального рішення з множини варіантів, яка зумовлюється, з одного боку, обмеженістю ресурсів, а з другого – виникає як результат прояву однієї з фундаментальних властивостей рекреаційного середовища – його різноманітності.

Існуюча система господарювання не стимулює раціональне використання природних ресурсів: рента, що виникає від використання унікальних природних ресурсів і функціонування рекреаційної інфраструктури, не потрапляє до бюджету місцевих громад, а розпилюється між галузями господарства, оздоровчі установи. Громади, отримавши землі в користування, практично не мають ніякого доходу і, природно, не зацікавлені в їх рекреаційному використанні, розвитку, відновленні рекреаційних ресурсів.

Відсутність дієвих економічних важелів і стимулів не зацікавляє туристично-рекреаційні підприємства і організації комплексно і раціонально використовувати природні ресурси, що надаються їм. Здійснюючи господарську діяльність завдають значних збитків навколишньому середовищу, уникаючи не тільки адміністративної, цивільної а й кримінальної відповідальності за їх заподіяння.

Основою для формування нового економічного механізму щодо забезпечення розширеного відтворення природних ресурсів, їх охорони, регулювання раціонального використання є принцип платного, компенсаційного за змістом природокористування зі створенням системи відповідних платежів.

Цей принцип передбачає встановлення конкретних вартісних параметрів усіх природних ресурсів, які мають рекреаційну цінність. Визначення вартості природного ресурсу певного виду базується на застосуванні методик його економічної оцінки. Під економічною оцінкою природних ресурсів слід розуміти набір процедур, кінцевою метою яких є відображення рівня їхньої суспільної корисності у вартісному еквіваленті. Економічна оцінка природних благ залежить від цілого ряду чинників і критеріїв, при цьому її необхідність незаперечна, адже вона є фактором оптимізації процесів природокористування і забезпечення належних умов для його збалансування.

Економічна оцінка рекреаційних природних ресурсів є важливою складовою рекреаційного господарювання і проводиться на основі застосування типових методик і технологій, при цьому від її адекватності залежить достовірність даних про величину рекреаційного потенціалу конкретної території, а отже і про її здатність до самостійного соціально-економічного розвитку.

Платне природокористування покликане розв'язати такі завдання:

- створення економічних умов для прискореного розвитку ринкових відносин у цій сфері та приведення всієї системи природокористування у відповідність з практикою найбільш розвинених країн і міжнародним стандартам;
- стимулювання комплексного, раціонального використання природних ресурсів і створення для нього відповідних науково-технічних передумов;
- забезпечення сталого і достатнього фінансування робіт з охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу, посилення на цій основі соціальних і екологічних функцій природних ресурсів;
- вирівнювання умов господарювання під час використання природних ресурсів різної якості та доступності;
- розширення інвестиційних можливостей щодо соціально-економічного розвитку територій з інтенсивним природокористуванням;
- забезпечення узгодження загальнодержавних інтересів з інтересами територій шляхом збалансованого розподілу коштів, одержуваних від плати за природні ресурси, між державними і місцевими бюджетами;
- запобігання порушенням встановленого режиму природокористування [2].

Платежі за користування природними ресурсами є формою реалізації економічних відносин між державою або іншим власником природних ресурсів, з одного боку, і суб'єктами господарської діяльності, що здійснюють їх експлуатацію, з іншого. Відповідно до методологічних передумов такі платежі є засобом вилучення частини абсолютного і додаткового доходів природокористувачів. Вони складаються з фіксованих відрахувань від вартості одержаної продукції чи послуг, а також зі змінних за величиною відрахувань, пов'язаних з диференціальною рентою.

Стимулююча роль плати за рекреаційні ресурси для територіальних органів управління полягає в тому, що вона (плата) обов'язково повинна залежати від якості природних ресурсів, тобто для збільшення надходження засобів до бюджету територіальні органи управління вимушені проводити заходи щодо відновлення

порушених природних ландшафтів, освоєння труднодоступних рекреаційних зон, створенню нового вигляду рекреаційних занять тощо. Введення відповідної плати стимулюватиме туристично-рекреаційні підприємства дбайливо і раціонально використовувати рекреаційні ресурси, до надання платних послуг неорганізованим відпочиваючим за рахунок наднормативної інтенсифікації використання власної інфраструктури тощо.

Доцільно вводити диференційовану оплату за використання рекреаційних ресурсів. Підставою для цього може служити, наприклад, поділ рекреаційних ресурсів на класи (залежно від їх стану, місце розташування, насиченості інфраструктурою) і встановлення ставок за одиницю площі (або ж одного відпочиваючого). Одночасно необхідна система комплексних коефіцієнтів, за допомогою яких можна коректувати економічні розрахунки.

Платне природокористування як інструмент охорони природи в системі рекреаційного природокористування засноване на платі за використання природних ресурсів у цілях рекреації, яке реалізується на двох рівнях: перший – рівень рекреаційних підприємств, що здійснюють відрахування за користування природними рекреаційними ресурсами, та другий – споживачі, котрі сплачують за надання загальних та спеціальних рекреаційних послуг, які виробляються з використанням природних рекреаційних ресурсів та територій. Наприклад, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду» оплата передбачена за такі послуги:

1. Послуги, які можуть надаватися установами природно-заповідного фонду згідно з їх функціональними повноваженнями:

- послуги, пов'язані із забезпеченням провадження рекреаційної діяльності на території установ природно-заповідного фонду: екскурсії маркірованими маршрутами, екологічними стежками, на виставки, до музеїв, еколого-просвітницьких центрів, засновниками яких є зазначені установи; екскурсії до карстових печер;

- організація та проведення освітньо-виховних і природоохоронних заходів;

- послуги, пов'язані з науково-дослідницькою діяльністю з охорони, відтворення та раціонального використання природних ресурсів, проведенням експертизи та лабораторних аналізів.

2. Послуги, які можуть надаватися установами природно-заповідного фонду у сфері господарської діяльності:

- послуги, пов'язані зі створенням умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду: короткостроковий відпочинок; любительське (спортивне) рибальство; прогулянки (подорожі) на велосипеді, на конях; полювання та ін.;

- фотопослуги, послуги з проведення громадянами та організаціями відео -, кіно

- та телевізійних зйомок у межах територій установ природно-заповідного фонду;

- перевезення туристів, відпочиваючих; користування автостоянками, пристанями (причалами), що належать установам природно-заповідного фонду;

- розміщення, проживання та харчування туристів, відпочиваючих;

- рекламно-видавнича діяльність та інші послуги.

Грошові оцінки об'єму послуг широко використовуються в практиці планування. Залежно від характеру платні і безкоштовні послуги обчислюються по-різному. Для прикладу візьмемо цінову політику відвідування туристами НПП «Синевир» (таблиці 1, 2).

Слід зазначити факт заниження цін на рекреаційні ресурси. Особливо велика різниця в оплаті за відвідування дорослими і школярами/студентами. Як правило, ціна повинна бути меншою вдвічі. Вартість проїзду автомобілів повинна, на нашу думку, залежати не тільки від кількості осіб в ньому, а від об'єму двигуна. Та й величина автобусів є різною, а ціна проїзду однаковою.

Таблиця 1

Плата, яка утримується при відвідуванні території НПП «Синевир»

Найменування послуг	Одиниця виміру	Вартість послуги
За відвідування території в ур.Чорна Ріка (оплата здійснюється на КП «Остріки»)		
- для дорослих	1 особа	9,00
- для школярів та студентів	1 особа	3,00
При в'їзді на автотранспорті (додаткова оплата за автотранспорт)		
- на мотоциклі	1 в'їзд	6,00
- на легковому автомобілі	1 в'їзд	15,00
- на мікроавтобусі	1 в'їзд	30,00
- на автобусі та вантажному автомобілі	1 в'їзд	51,00

Зазвичай, ціни визначаються без урахування ренти природних ресурсів, ступеня розвиненості і освоєності рекреаційної території, місце розташування рекреаційної установи. Необхідно враховувати в ціни квитка і корисний ефект, що отримується від використання того або іншого природного ресурсу.

Оцінка природного рекреаційного ресурсу повинна залежати, зокрема, і від сезону. Проте, як бачимо з преїскуранта цін цього не спостерігається, хоча рекреаційне навантаження під час святкових та вихідних днів значно відрізняється.

Важливим є питання: скільки із зібраних коштів за відвідування парку вкладається у відновлення/підтримку природних ресурсів. Парк повинен забезпечувати інвестування достатньої частини прибутку від екскурсійної діяльності у збереження своїх ресурсів і розвиток туристичної інфраструктури. Частково цього можна добиватися через введення – за погодженням з місцевою владою – так званої туристської ренти, що представляє собою аналог диференційованої ренти. Туристську ренту можна визначити, наприклад, як частку від податків, які туристськими підприємствами регіону сплачуються в місцевий бюджет з умовою, що місцеві влади направляють цю частину отриманих коштів безпосередньо на розвиток туризму в даному регіоні.

Інший рекомендований шлях – створити регіональну асоціацію туроператорів, яка буде зацікавлена в розвитку інфраструктури туризму, в збереженні та відтворенні ресурсів і тому буде прагнути оптимізувати взаємовідносини між парком і туристичним бізнесом, буде впливати на політику «зовнішніх» партнерів парку з метою створення туристичного продукту з відвідуванням національних парків. Зрозуміло, адміністрація парку повинна бути одним із провідних членів або одним із засновників асоціації. До цієї асоціації цілком доречно і необхідно також залучати представників місцевої виконавчої влади.

Диференціація вартості рекреаційних послуг в межах національного парку «Синевир» повинна залежати і від оцінки організованих ландшафтних систем території, які ієрархічно підпорядковані різним рівням рекреаційного навантаження і перебувають у тісній і стабільній залежності між собою. Для їх урахування доцільно

використовувати теорію ієрархічних систем, яку розробив М. Месарович, відповідно до якої антропогенна діяльність має найбільший вплив на природні системи.

При визначенні рекреаційно-туристичного навантаження на природні системи НПП «Синевир» слід максимально враховувати наявну структуру природного різноманіття (у т. ч. біотичного й ландшафтного). Так, організовуючи рекреаційну діяльність, необхідно дотримуватися принципу «м'якого» керування природою, яке мінімізує вплив антропогенного, рекреаційного навантаження на природну систему НПП.

Таблиця 2

Плата, яка утримується при відвідуванні території НПП «Синевир»

Найменування послуг	Одиниця виміру	Вартість послуги
За відвідування території озера Синевир (оплата здійснюється на КП «Красний»)		
- для дорослих	1 особа	12,00
- для школярів та студентів	1 особа	3,00
При в'їзді на автотранспорті (додаткова оплата за автотранспорт)		
- на мотоциклі	1 в'їзд	6,00
- на легковому автомобілі	1 в'їзд	30,00
- на мікроавтобусі до 8 чоловік	1 в'їзд	30,00
- на мікроавтобусі більше 8 чоловік	1 в'їзд	75,00
Плата за розбивку одного намету	1 намет	15,00
Розкладання вогнища у спеціально відведених місцях	1 місце	12,00
За дозвіл на відео- та фотозйомки природних ландшафтів в комерційних та рекламних цілях	дозвіл	510,00
За надання послуг гіда-екскурсовода групам до 20 чоловік	за 1 год.	30,00
За надання послуг гіда-екскурсовода більше 20 чоловік	за 1 год.	54,00
За надання послуг гіда-екскурсовода по стежках	1 маршрут	150,00
За супровід і надання спеціалістом науково-практичної інформації (за попередньою домовленістю)	за 1 год.	60,00
За послуги, пов'язані з проведенням екскурсій маркованими маршрутами, екологічними стежками:		
- для дорослих	1 особа	6,00
- для школярів та студентів	1 особа	3,00
Користування альтанками біля озера	за 1 год.	30,00
Користування колибою біля озера	за 1 год.	120,00
За користування платним туалетом	1 особа	3,00
Прогулянка на конях по екологічних стежках по маршруту (з розрахунку за 1 особу)		
- 1-й маршрут 1 км	1 маршрут	24,00
- 2-й маршрут 2 км	1 маршрут	36,00
Фото на конях	1 фото	6,00
За відвідування території парку власним гужовим транспортом для проведення екскурсій відпочиваючим	за 1 особу	6,00
За проведення екскурсії з КПП «Красний» до озера Синевир гужовим транспортом НПП «Синевир»	за 1 особу	12,00

Вивчення проблем економічного регулювання використання природних рекреаційних ресурсів дозволить:

- сформулювати практичні висновки щодо цілей і можливостей економічних методів оцінки природних рекреаційних ресурсів;
- визначити рекреаційний потенціал, ефективність використання рекреаційних ресурсів в окремих районах;
- забезпечити перехід на територіально диференційовані методи планування і управління, платність рекреаційних ресурсів, стимулювати їх раціональне використання, освоєння додаткових рекреаційних територій;
- обґрунтувати планування і проектування розміщення рекреаційних установ і підприємств інших галузей народного господарства;
- сприяти формуванню засобів на охорону і відновлення рекреаційних ресурсів;
- розробити і реалізувати на практиці економічний механізм ефективного використання рекреаційних ресурсів;
- реалізувати пріоритет суспільних потреб над галузевими і регіональними.

Висновки. В комплексі заходів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, важливе місце повинні зайняти економічні методи регулювання. Необхідний спеціальний економічний механізм, найважливіший елемент якого – плата за природні рекреаційні ресурси, що використовується. Мова йде про платності природних ресурсів в прямому безпосередньому вигляді при їх використанні в рекреаційній діяльності, а також про економічні санкції за збитки, що наноситься природі забрудненнями, пов'язаними з господарською діяльністю туристично-рекреаційних та інших підприємств.

При раціональній організації рекреаційна діяльність здатна забезпечити фінансову підтримку охороні природи та підвищити важливість тих природних об'єктів, які мають зберегтися в первісному вигляді.

Плата за надані послуги повинна строго диференціюватися в залежності від якісного й кількісного стану рекреаційних ресурсів, їх поширеності, цінності, унікальності, дефіцитності, ефективності, можливості відновлення, доступності, комплексності, продуктивності, вартості й частки витрат, пов'язаних із утриманням об'єкта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мухина Л.И. Принципы и методы технологической оценки природных комплексов [Л.И. Мухина]. – М.: Наука, 1973. – 95 с.
2. Хвесик М.А. Економіко-правове регулювання природокористування: монографія [М.А.Хвесик, Л.М. Горбач, Ю.П. Кулаковський] – К.: Кондор, 2004. – 524 с.
3. Крачило Н.П. Вопросы типологии рекреационных ресурсов и комплексной экономико-географической оценки территории // Рекреационные ресурсы и охрана природы Украинских Карпат: Сб. статей. [Н.П Крачило, Н.Г.Игнатенко] – Ленинград, 1976. – С. 7-21.

АННОТАЦИЯ

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕКРЕАЦИОННОГО ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ.

В статье рассмотрены актуальные вопросы туристско-рекреационного природопользования, проанализировано эколого-экономические и социально-экономические показатели эффективности развития территориально-рекреационной системы, определены механизмы платного природопользования на примере политики посещения и услуги НПП «Синевир».

Ключевые слова: *природопользование, туристско-рекреационное природопользование, природоохранные территории, экономическая оценка рекреационных ресурсов, платное природопользование, разнорежимное туристско-рекреационное использование территории.*

SUMMARY**ECONOMIC FUNDAMENTALS OF RECREATIONAL USE OF NATURE.**

The article deals with topical issues of tourist and recreational use of nature, the ecological and economic, social and economic indicators of effectiveness of territorial and recreation system development have been analyzed, the mechanism of payment natural resources on the example of price policy and services of visiting NNP "Synevir" have been determined.

Key words: nature use, tourist and recreational nature use, protected areas, economic evaluation of recreational resources, paid nature use, tourist and recreational use of the territory of different regime.

УДК 640.4(477)

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

БАЛОГ Е.П., ГРЯНИЛО А.В.
Мукачівський державний університет

У статті визначено та узагальнено тенденції готельно-ресторанного бізнесу в Україні, обґрунтовані перспективи розвитку українського готельно-ресторанного бізнесу та особливості функціонування сфери ресторанного господарства в економічному та соціальному прояві, узагальнено заклади ресторанного господарства, які вижили і були успішними в період кризи.

Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес, гостинність, ресторатор, ресторанный ринок.

Індустрія гостинності являє собою сукупність підприємств, які надають послуги з прийому та обслуговування гостей.

Готельно-ресторанний бізнес безпосередньо пов'язаний з туристичною індустрією, і є її невід'ємною складовою. Вони мають спільну мету: забезпечити задоволення потреб туристів і відпочиваючих. Міжнародні дослідження свідчать, що успішне просування на ринок продукту і послуг індустрії гостинності залежить від стану туристичної інфраструктури.

У всьому світі готельно-ресторанний бізнес є одним з найбільш привабливих для інвесторів. Його рентабельність і прибутковість у розвинутих країнах перевищує 40%, а в туристичних зонах досягає рівня 100%. Для нашої держави готельно-ресторанний бізнес має величезне значення у сфері туризму, бо є її основною складовою. Розвиток міжнародного і внутрішнього туризму значною мірою пов'язаний з рівнем матеріально-технічної бази туристичних підприємств, рівнем послуг, які вони пропонують і надають, різноманітністю і розгалуженістю підприємств гостинності. Високий рівень стандартів, різноманітність і якість послуг, впровадження нових технологій приваблюють туристів і споживачів. Це сприяє надходженню коштів у бізнес, зростанням попиту, а від так і прибутків, розширенню мережі підприємств індустрії гостинності. А це у свою чергу сприяє інтенсифікації туризму, зростанню кількості туристів і споживачів на їх послуги.

Об'єкти і методи дослідження. Дослідженню тенденцій та перспектив розвитку готельно-ресторанного господарства України присвячена увага багатьох вітчизняних та закордонних авторів. Зокрема, питання щодо конкуренції в сфері готельно-ресторанного бізнесу та державного регулювання діяльності цих підприємств досліджені в працях Агафонової Л.Г., Городні Т.А. [1,2]. Вітавська Г.П. і Тупкало В.М. розглядають проблеми та тенденції розвитку готельного бізнесу в Україні, пропонують шляхи удосконалення системи управління готельним комплексом на базі стратегії розширення бізнесу. Питання постановки менеджменту на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу досліджені в роботах Нечаюка Л.І., Вакуленка Р.Я., Кабушкіна